

A Konkoly-szobor avatása Ógyallán

A csillagászat és a meteorológia történetének egyik legjelesebb magyar képviselőjének, Konkoly Thege Miklósnak (1842–1916) bronzszobrát avatták fel 2007. június 29-én, társadalmi és tudományos működésének színhelyén, a szlovákiai Ógyalla-Hurbanovón. A Komáromtól – a mai Komarnótól – északra, mintegy 15 km-re fekvő helység 2007-ben ünnepelte nevének, a „Gyallá”-nak (régii helyesírással „Gylla”) első írásbeli említése 650. évfordulóját. Az egykori kis község több, a történelemből is ismert földbirtokos család otthona volt. A Konkoly Thege família, akik nevüket a helység határában levő Konkoly-pusztáról nyerték, éppen 310 éve birtokos az egykori Gyallán.

Az Ógyallai és Gyalla-pusztát birtokló ág utolsó tagja, Konkoly Thege

Miklós, aki gyermekkorától egyaránt lelkesedett a műszaki- és természettudományokért, valamint a képzőművészet- és a zeneművészetért, fiatalkori európai tanulmányútja során határozta el, hogy a család kúriája mellett meteorológiai észlelőhelyet, majd magán-csillagvizsgálót létesít. Az ógyallai meteorológiai állomás most 140 éve, 1867-ben kezdte meg működését, majd 1871-ben előbb az udvarházon, majd egy külön épületben kapott helyet a csillagfizikai obszervatórium. A kezdetben valóban csak magán-csillagdának szánt obszervatórium néhány év alatt – nagyrészt Konkoly saját műhelyében gyártott műszerei révén – európai jelentőségű, hamarosan pedig világviszonylatban is elismert obszervatóriummá vált. Ezt a nagyvá nőtt obszervatóriumot, kúriájának gyönyörű parkjával együtt, 1899-

ben a Magyar Államkincstárnak ajánlódokta (értékét ekkor negyedmillió Koronára tették). (Konkoly emellett élete végéig sokat foglalkozott a zeneművészettel, személyes kapcsolatban állt pl. Liszt Ferencsel és Richard Wagnerrel, csodálója volt a festészetnek és egyik legtevékenyebb támogatója a fényképészetnek.)

Manapság Konkoly Thege Miklóst csillagászként tartják számon, pedig igen sokat tett, nem csak hazai, de nemzetközi viszonylatban is a XIX. sz. második felében kibontakozó meteorológiáért, és támogatója volt a geofizikai (földmágneses és földrengés) kutatásoknak. Életrajzai megemlítik, hogy 1890-től, az Országos Meteorológiai és Földmágnességi Intézet igazgatójaként hatalmas energiával dolgozott a hazai meteorológiai hálózat és időjárás kutatás fejlesztésén. Valójában nagy figyelemmel foglalkozott a meteorológiai műszerekkel, és a mérések tökéletesítésével. Emellett az általa vezetett Meteorológiai Intézet műhelyében kis sorozatokban készítettett különféle mérőeszközöket (pl. szélműszereket) az állomások fejlesztésére. Ugyan itt földrengés-írókat is készített, az 1905-től képülő magyar földrengéskutató hálózat számára.

Konkoly Thege Miklós egyik legjelentősebb alkotása kétségtelenül az ógyallai Meteorológiai Obszervatórium volt. Kevéssé ismert, hogy ennek az intézetnek felépítésére ugyancsak saját telkét adományozta, az államkincstárnak 1897-ben. Az 1899–1900 közt felépült ógyallai Meteorológiai és Földmágnességi Obszervatórium a felavatás idején Európának talán a legmodernebb ilyen jellegű intézménye volt. Az épületek, sőt a parkban emelt észlelő-helyiségek - felújítva, korszerűsítve -, ma is a Szlovák állam jól működő, jelentős obszervatóriuma!

Konkoly Thege tudományos tevékenységével jelentősen hozzá járult a község – akkor még csak nagy falu – fejlesztéséhez. Nem csak a két obszervatórium létesítésével, de idővel az

ottani munkatársak számának gyarapodásával is emelte a helység színvonalát. A Komárom-érsekújvári vasút kiépülésével állomást kapott Ógyalla (korábban Érsekújvárról volt kocsin elérhető), ide telepítették a járásbíró-ságot, korszerű posta- és távíró-hivatala létesült. A helység lakosainak száma ötven év alatt majdnem kétszeresére nőtt. Manapság már szinte nem is tudott, hogy 60. születésnapján (1902) az Ógyalla körüli közel 1600 holdas birtokát is az államnak ajándékozta. Az volt a javaslata, hogy azt felparcellázva kis-bérlőknek adják ki, zöldség és gyümölcs-termesztés céljaira.

Ógyalla-Hurbanovó méltán büszke, és tiszteli Konkoly Thege Miklós emlékét. Az egykori Konkoly-csillagvizsgáló helyén berendezett, nagyszabású Szlovák Központi Csillagvizsgáló

munkatársai – főleg Ladislav Druga, a csillagásztörténet értő kutatója – évek óta szorgalmazták, hogy köztéri szoborral is örökítsék meg a város nagy tudósának emlékét. A Szlovák Köztársaság kultusz-kormányzatának jelentős adományából, a városi vezetőség anyagi hozzájárulásával, 2007-re készült el a bronzszobor. A bronz szobor Nagy János szlovákiai művész alkotása. A város 650. éves ünnepségén, a szlovák kormány képviseletében Dušan „aploviĽalelnök vett részt. Jelen volt a Konkoly-család több tagja is. (Amit őszintén sajnálunk, az, hogy a rendezők megfeledeztek a város nemzetközi hírét nem kevésbé öregbítő Meteorológiai Intézetéről és Geofizikai Intézetéről.) A város központjában álló, egész alakos szobor az égre néző Konkolyt ábrázolja, egyik kezében kis távcsövet tart-

va, a csillagda-kupolát jelképező, ívelt oszlop mellett.

A szlovákiai Konkoly-szobor a nagy természetkutató és műszertervező első köztéri emléke. Eddig a Budapest-Svábhegyi Csillagvizsgáló hivatalos (bár nem mindig említett) neve, és a mellette futó XII. kerületi Konkoly Thege út, a 1445. számú (1938-ban felfedezett) kisbolygó, valamint a születése 100. évfordulóján az ógyallai Meteorológiai Observatórium falában elhelyezett (meglehetősen eldugott) emléktábla őrizte. Szép, és hű mellszobrát, a Meteorológiai Intézet első emeletén, sajnos kevesen láthatják. Köztéri emlékét most már szobor is megörökíti.

Bartha Lajos

Nyári iskola az éghajlati atlaszok készítéséről

Az OMSZ szervezésében 2007. szeptember 10. és 14. között festői környezetben, a Vas megyei Sitkén került megrendezésre a „Summer School on Preparation of Climate Atlas” rendezvény. A nyári iskola megszervezését a SEE-ERA.net pályázaton elnyert pénzügyi támogatás tette lehetővé. A SEE-ERA.NET olyan hálózatépítő projekt, amelynek célja, hogy integrálja az EU tagállamait és a délkelet-európai országokat az Európai Kutatási Térségbe, elősegítse az EU tagországok és délkelet-európai országok együttműködését, többek között azzal, hogy alkalmazott K+F pályázatot hirdetett meg informatikai, biotechnológiai és környezet-védelmi témakörökben. Sajnos, a projektenként elnyerhető támogatás kevés (legfeljebb 20 ezer euró), de lehetőség a kapcsolatépítésre, közös FP7 projektek előkészítésére, kiskonferenciák, workshopok, nyári iskolák szervezésére, vagy akár PhD-hallgatók együttműködésére.

A nyári iskola keretében tárgyalt témák között olyan fontos kérdések voltak, mint a meteorológiai adatok minőségellenőrzése, az adatbázis kezelése és fejlesztése, a homogenizálás, az interpolációs eljárások, vagy a tematikus térkép készítése és adatigénye. A rendezvényen albán, görög, horvát, román, szerb és szlovén kollégák vettek részt, mindannyian a társ meteorológiai szolgálatok munkatársai. Az előadók részben a régióból (Szlovénia, Magyarország) kerültek ki, de nagyobb részük a délkelet európai térségen kívülről

(Ausztria, Hollandia, Németország, Spanyolország, Norvégia) érkezett. Minden előadó a korábban felsorolt tématerületek jeles képviselői. A WMO Éghajlati Programjától az előadó akadályoztatása miatt sajnos csak az előadását tudta elküldeni, de a nemzeti éghajlati programok alkalmazkodási tematikájának harmonizálásával foglalkozó CIRCLE ERA.net projekt magyarországi képviselője, a KvVM részéről személyesen is megjelent.

A nyári iskola gyakorlati foglalkozásain az OMSZ-ban kidolgozott interpolációs (MISH) és homogenizálási módszert (MASH) ismerhették meg a résztvevők. Mindkét módszer bemutatója sikeres volt, azóta több meteorológiai szolgálatnál is kipróbálták ezeket az eljárásokat.

Fontos része volt a nyári iskolának a résztvevők egy-egy rövid előadása. Ennek keretében bemutatták a meteorológiai észlelőhálózatukat, az éghajlati adatbázisuk állapotát, ismertették az adatellenőrzés folyamatát, az alkalmazott homogenizálási és interpolációs módszereket, illetve – ahol ez már megvalósult – az éghajlati atlasz készítésével kapcsolatos problémákat, tapasztalatokat.

A rendezvény sikeres volt és egy szorosabb együttműködés, illetve remélhetőleg egy közeljövőben megvalósuló regionális projekt alapjait rakta le.

Németh Ákos